

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Deres ref:

Vår ref: 24/07004-3

Dato: 27.05.2024

Samkjøring av kommunenes praksis for å fatte vedtak om fritak fra plikt til opplæring og prøver etter integreringsregelverket

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har blitt gjort oppmerksomme på at det mellom kommunene kan være ulik praksis for hvilke søknader om fritak fra opplæring og prøver etter integreringsregelverket (både introduksjonsloven og integreringsloven) de velger å realitetsbehandle.

Etter integreringsregelverket kan enkeltpersoner ha rett og plikt eller bare plikt til å gjennomføre opplæring og prøver (heretter er dette samlet omtalt som plikt). Både introduksjonsloven og integreringsloven med forskrifter inneholder egne bestemmelser om fritak fra plikt til opplæring og prøver. Kommunene skal kun realitetsbehandle søknader om fritak i den utstrekning det er hjemmel i integreringsregelverket for å innvilge eller avslå en søknad om fritak fra opplæring og prøver. IMDi understreker at den ulike praksisen som omtales i dette brevet er knyttet til hvilke søknader kommunen velger å realitetsbehandle, og ikke til selve realitetsbehandlingen av søknadene.

Ulikhetene i praksis knytter seg til om kommunen velger å realitetsbehandle søknader fra personer som enten aldri har hatt en plikt til opplæring og prøver etter integreringsregelverket, eller hvor personen tidligere har hatt en plikt, men ikke lengre har det. Enkelte kommuner avviser å behandle slike søknader, og andre kommuner velger å realitetsbehandle søknadene og fatte vedtak om fritak. IMDi understreker at kommunen ikke kan fatte vedtak om fritak fra en plikt som enten aldri har eksistert eller som ikke lengre finnes. I disse tilfellene må kommunen avvise å behandle søknaden. Hvis kommunen likevel fatter et slikt vedtak om fritak, vil vedtaket være ugyldig.

Videre er IMDi kjent med at enkelte kommuner ikke ønsker å realitetsbehandle søknader om fritak i tilfeller der kommunen skal og er pliktige til å gjøre det. Dette gjelder tilfellene der kommunen ikke lengre har noen forpliktelser overfor søkeren, selv om vedkommende fremdeles har plikt etter integreringsregelverket. Dette er ikke i samsvar med regelverket da personen har en plikt, og det fremkommer i både introduksjonsloven og integreringsloven at kommunen skal behandle søknader om fritak fra plikt. Kommunen må realitetsbehandle søknader om fritak for alle personer som har plikt.

Når kommunen mottar en søknad om fritak fra opplæring og prøver etter integreringsregelverket må kommunen først vurdere om personen har en plikt. Det er først når kommunen har avklart dette, at de eventuelt kan realitetsbehandle søknaden, og fatte et vedtak hvor de enten innvilger eller avslår søknaden om fritak.

Tilfeller hvor kommunen skal behandle søknader om fritak fra plikt til opplæring og prøver

Introduksjonsloven kapittel 4 og integreringsloven kapittel 6 gir enkelte grupper plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Enkelte har i tillegg plikt til å gjennomføre prøver i norsk og samfunnskunnskap.

Kommunen skal tilby opplæring til personer i målgruppene. Personer kan søke om fritak fra plikt til opplæring og prøver, enten på bakgrunn av dokumenterte kunnskaper eller på bakgrunn av særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker. Kommunene er kjent med regelverket om fritak og behandler jevnlig søknader om fritak fra plikt til opplæring og prøver.

IMDi understreker at i enkelte tilfeller kan personen ha en plikt etter integreringsverket i lang tid, og kommunen må behandle søknaden om fritak, selv om kommunen ikke lengre må tilby personen opplæring.

Tilfeller hvor kommunen ikke skal behandle søknader om fritak fra plikt til opplæring og prøver

Ikke alle personer innfrir pliktene sine etter integreringsregelverket. Verken introduksjonsloven eller integreringsloven inneholder noen konsekvenser, reaksjoner eller sanksjoner for personer som ikke oppfyller plikten til opplæring og prøver, og det å unnlate å innfri plikten innebærer dermed ingen umiddelbare konsekvenser for den enkelte.

I andre tilfeller har personen aldri hatt en plikt til opplæring eller prøver etter integreringsregelverket, for eksempel fordi de var under 16 eller 18 år når de fikk innvilget oppholdstillatelse og kom til Norge.

Utfordringen oppstår når disse personene senere ønsker å søke om permanent oppholdstillatelse, jf. utlendingsloven § 62, eller i noen tilfeller norsk statsborgerskap, jf. statsborgerloven kapittel 3. Både utlendingsloven og statsborgerloven stiller krav om kompetanse i og kjennskap til norsk og samfunnskunnskap.

Etter utlendingsloven § 62 er det for eksempel et krav om at «utlendingen har gjennomført pliktig norskopplæring i henhold til integreringsloven og ved avsluttende prøve i norsk behersker et minimum av norsk muntlig». Vedtak om fritak etter integreringsloven er dermed relevant dokumentasjon til en søknad om permanent oppholdstillatelse, da fritak etter integreringsregelverket er en måte å oppfylle kravene om kompetanse i og kjennskap til norsk og samfunnskunnskap i utlendingsloven.

IMDi kjenner til at UDI i enkelte tilfeller ikke vil behandle søknader om permanent oppholdstillatelse fra personer som ikke har fått innvilget fritak fra kommunen. Kommunen opplever dermed at personer kontakter dem for å få behandlet søknader om fritak selv om søkeren ikke har en plikt etter integreringsloven.

Der personen aldri har hatt en plikt eller ikke lengre har en plikt kan ikke kommunen realitetsbehandle en søknad om fritak, selv om personen opplever at UDI etterspør et slikt vedtak fra kommunen. I disse tilfellene må kommunen avvise å behandle søknaden om fritak.

Omfang av plikten til opplæring og prøver

Personer kan søke om fritak fra opplæring og prøver etter både introduksjonsloven og integreringsloven. Fritak kan gis på bakgrunn av dokumenterte kunnskaper eller på bakgrunn av særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker.

Etter integreringsloven § 30 skal kommunen «treffe vedtak om og sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap til personer som omfattes av § 26 første og tredje ledd, og som er folkeregistrert i kommunen». Etter introduksjonsloven § 17 tredje ledd skal personer som ønsker fritak «søke kommunen om fritak fra plikt til opplæring i norsk eller samfunnskunnskap etter leddet her». Utgangspunktet er dermed at kommunen må vurdere mottatte søknader om fritak.

Omfanget av plikten til opplæring og prøver avhenger av flere faktorer, blant annet personens alder når de fikk oppholdstillatelse eller ankom Norge, tidspunktet personen fikk plikten og personens nåværende alder. Kommunen må i noen tilfeller vurdere flere momenter når de skal avgjøre om personen fremdeles har plikt til opplæring og prøver etter integreringsregelverket.

Introduksjonsloven

Introduksjonslovens kapittel 4 gjelder for personer mellom 16 og 67 år.

Etter introduksjonsloven § 17 første ledd har visse personer rett og plikt til deltakelse i opplæring i til sammen 600 timer. Kravet ble hevet fra 300 timer fra 1. januar 2012. Etter introduksjonsloven § 19 har de samme personene også en plikt til å ta en avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap. Denne bestemmelsen trådte i kraft 1. september 2013.

Etter introduksjonsloven § 17 andre ledd har andre personer kun plikt til deltakelse i opplæring i til sammen 300 timer. Kravet om å gjennomføre prøver gjelder ikke for personer som kun har plikt til opplæring.

Det er særskilt omtalt i introduksjonsloven § 17 fjerde ledd at retten faller bort etter tre år. Plikten etter introduksjonsloven faller først bort når personen fyller 67 år.

Integreringsloven

Integreringsloven kapittel 6 gjelder for personer mellom 18 og 67 år.

Etter integreringsloven § 26 første ledd har enkelte grupper rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Retten og plikten til opplæring i norsk gjelder til personen har nådd et minimumsnivå i norsk, men uansett ikke lengre enn 18 måneder eller tre år, jf.

integreringsloven § 32. Rett og plikt til opplæring i 75 timer samfunnskunnskap er ett år, jf.

integreringsloven § 33. Etter integreringsloven opphører plikten når fristen løper ut, altså etter 18 måneder eller tre år, jf. avklaring fra departementet i brev av 1. juli 2020.

Personene har videre plikt til å gå opp til avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap, jf.

integreringsloven § 37. Plikten til å gå opp til avsluttende prøve gjelder ikke for personer som har fått fritak fra opplæringen. Plikten til å ta prøve i samfunnskunnskap varer ett år, jf.

integreringsloven § 37 andre ledd, og plikten opphører etter et år. Plikten til å ta prøve i norsk har ingen frist og opphører dermed ikke.

Etter integreringsloven § 26 tredje ledd har enkelte grupper kun plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Plikt til opplæring i 75 timer samfunnskunnskap er ett år, jf.

integreringsloven § 33, og denne plikten opphører når fristen løper ut. Plikten til å delta i

opplæring i norsk gjelder til personen har nådd et minimumsnivå i norsk eller til gjennomførte 225 timer norskopplæring. Denne plikten opphører først når personen fyller 67 år. Kravet om å gjennomføre prøver gjelder ikke for personer som kun har plikt til opplæring.

Plikten opphører uansett ved fylte 67 år, selv om fristen på ett år, 18 måneder eller tre år ikke er nådd.

Informasjon til kommunene

For å unngå forskjellsbehandling mellom kommunene og for å bidra til at kommunene kun fatter gyldige vedtak om fritak vil IMDi oppfordre statsforvalterne til å veilede kommunene om regelverket for fritak fra plikt til opplæring og prøver. Dette brevet kan videresendes til kommunene, dersom statsforvalteren mener det er hensiktsmessig. IMDi har i tillegg utarbeidet et eget informasjonsskriv til kommunene, se vedlegg. Vedlegget er utformet slikt at det kan deles med søkere, dersom kommunen ønsker det.

IMDi vil videre innarbeide tilsvarende informasjon i den nye juridiske veilederen som er under utarbeidelse. Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og UDI er orientert om IMDi sitt arbeid på dette området.

Med hilsen

Halwan Ibrahim
divisjonsdirektør

Ander Fyhn
avdelingsleder

Anna Beskow
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og er derfor uten håndskrevet signatur

Vedlegg:

- Informasjonsskriv til kommunene: Rekkevidden av kommunenes myndighet til å behandle søknader om fritak fra plikt til opplæring og prøver etter integreringsregelverket

Mottakere:

- STATSFORVALTEREN I NORDLAND
- STATSFORVALTAREN I MØRE OG ROMSDAL
- STATSFORVALTAREN I ROGALAND
- STATSFORVALTEREN I VESTFOLD OG TELEMARK
- STATSFORVALTEREN I AGDER
- STATSFORVALTEREN I INNLANDET
- STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN
- STATSFORVALTEREN I TROMS OG FINNMARK
- STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG
- STATSFORVALTAREN I VESTLAND